

บทที่ 5

สรุป

หะยีสุหลง บินอับดุลกาเดร์และดร.อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียากับแนวคิดผู้นำ

การศึกษาวิจัยเรื่องผู้นำศาสนาอิสลามกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นการศึกษาชีวิตประวัติของผู้นำศาสนา เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์ประเด็นการเคลื่อนไหวทางสังคม และแนวคิดสันติภาพเป็นสำคัญ

ในการศึกษาผู้นำศาสนาอิสลาม ผู้ศึกษาได้คัดเลือกผู้นำศาสนาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ 2 ท่านมาเป็นกรณีศึกษาคือ หะยีสุหลง บินอับดุลกาเดร์ เป็นผู้นำศาสนาในยุคอดีต และดร.อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา ผู้นำศาสนาในยุคสมัยปัจจุบันด้วยรูปแบบการศึกษาชีวิตประวัติในรูปแบบต่างๆเช่น การค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร การสัมภาษณ์ การทำแบบสอบถาม และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม สำหรับผู้นำศาสนาที่ยังมีชีวิตอยู่ สิ่งสำคัญคือนำเอากระบวนการเหล่านั้นมาสู่การวิเคราะห์รูปแบบของขบวนการทางสังคมรูปแบบใหม่ตลอดจนแนวคิดต่างๆว่าเป็นไปในรูปแบบใด

ในเบื้องต้นจะพบว่าปัจจัยที่ส่งเสริมภาวะการเป็นผู้นำศาสนาของบุคคลทั้งสองท่านมีดังนี้คือ

การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว โดยมีพื้นฐานทางครอบครัวเป็นผู้นำศาสนาตลอดไปจนถึงการได้รับความรู้ทางศาสนามาตั้งแต่เด็ก

- การรับแนวคิดในการฟื้นฟูอิสลามในช่วงที่อาศัยอยู่ประเทศซาอุดีอาระเบียมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการ "ตะวะห์" ในรูปแบบต่างๆ

ลักษณะความเป็นผู้นำศาสนาของทั้งสองท่านมีหลายรูปแบบดังนี้

- ผู้นำตามสถานภาพ(status) ตามแนวคิดของ Bernard M. Bass
- ผู้นำที่มีบารมี(charismatic) ตามแนวคิดของ Max Weber

หะยีสุหลง บินอับดุลกาเดร์และดร.อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียากับแนวคิดขบวนการทางสังคม

ในแง่ของขบวนการทางสังคมของผู้นำศาสนาทั้ง 2 ท่าน ได้ใช้ศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันเพื่อสร้างขบวนการทางสังคมขึ้นมา ทั้งนี้เพราะตระหนักว่าเป็นหน้าที่ของมุสลิมในการ "ตะวะห์" หรือเผยแผ่ศาสนาผ่านรูปแบบและกระบวนการต่างๆ

รูปแบบของขบวนการทางสังคมของหะยีสุหลง บินอับดุลกาเดร์มีดังนี้

- การตระวะห์และดับลิก เพื่อการฟื้นฟูอิสลามให้สังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลับไปสู่คำสั่งสอนที่ถูกต้องและการจัดตั้ง “โรงเรียนสอนศาสนา” เพื่อการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างศาสนาและการศึกษามัธยม

กรณีของหะยีสุหลงทำให้มองเห็นภาพขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ชัดเจนมาก เช่น สามารถสร้างประชาสังคม ด้วยการระดมทุนรับบริจาคจากชาวบ้านเพื่อก่อตั้งโรงเรียนสอนศาสนาแห่งแรกได้สำเร็จ

ขบวนการทางสังคมในรูปแบบนี้อาจเรียกได้ว่าเป็น “ขบวนการเคลื่อนไหวอิสลาม” ซึ่งหมายถึง งานที่ถูกจัดระเบียบและกระทำเป็นหมู่คณะโดยประชาชนเพื่อฟื้นฟูสภาพของอิสลามให้หวนคืนสู่ภาวะการเป็นผู้นำทางสังคม¹

ในขณะเดียวกันอาจถือได้ว่าแนวคิดในการฟื้นฟูอิสลามของหะยีสุหลงเป็นการผสมผสานเข้ากับความรู้สึกชาตินิยม ดังที่จะเห็นได้จากบทบาทของเขาในการเรียกร้อง เช่น การขอให้ใช้ภาษามลายูควบคู่ไปกับภาษาไทยเป็นภาษาราชการ

- เรียกร้องสิทธิทางการเมือง ซึ่งยังคงเกี่ยวข้องกับประเด็นทางศาสนา คือ เพื่อให้ความเชื่อทางศาสนาสามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้จริงในสังคม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเป็นไปในรูปแบบของกฎระเบียบ กฎหมาย การเมืองและการปกครองภายในท้องถิ่น

การเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบนี้อาจอยู่ในรูปแบบของ “ขบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องสิทธิของกลุ่มคนต่างๆ” (The Right Movement) ซึ่งถือเป็นความพยายามในการแสดงอัตลักษณ์ออกมาเพื่อทำให้สังคมเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่ง² การเคลื่อนไหวทางสังคมของหะยีสุหลงจึงมีลักษณะเป็น “ขบวนการทางสังคมรูปแบบใหม่” (The New Social Movement)

รูปแบบการเคลื่อนไหวทางสังคมของดร.อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียามีดังนี้คือ

- การตระวะห์และดับลิก เพื่อการฟื้นฟูอิสลามให้สังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลับไปสู่คำสั่งสอนที่ถูกต้องเช่นเดียวกับกรณีของหะยีสุหลง และการจัดตั้ง “วิทยาลัยอิสลาม” (กำลังดำเนินการไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยนานาชาติ) เพื่อส่งเสริมการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างศาสนาและการศึกษามัธยมในระดับอุดมศึกษา

¹ อังถึงแล้ว, หน้า 40.

² อังถึงแล้ว, หน้า 39.

และการจัดตั้งองค์กรเพื่อให้ความรู้ทางศาสนาในรูปแบบต่างๆ ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่มีความรู้สึกร่วมว่า ต้องมีการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติทางศาสนาไปสู่สิ่งที่ถูกต้องชบวนการทางสังคมในรูปแบบนี้อาจเรียกได้ว่าเป็น "ชบวนการเคลื่อนไหวอิสลาม" เช่นเดียวกับรูปแบบของชบวนการเคลื่อนไหวของหะยีสุหลง แต่ไม่ถือว่าการเคลื่อนไหวของดร.อิสมาอีลลุตฟี มีลักษณะของชบวนการทางสังคมรูปแบบใหม่ (ดูสรุปลักษณะของชบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ในหน้า 39)

แม้ว่าในส่วนของดร.อิสมาอีลลุตฟีจะมีลักษณะของการเคลื่อนไหวทางสังคมอยู่ แต่ก็ เป็นไปในรูปแบบของการให้ความร่วมมือกับภาครัฐ และเป็นการสร้างพื้นที่ทางสังคมของตนเองมากกว่าการเรียกร้องความต้องการใดๆจากภาครัฐ เป็นการสร้างประชาสังคมขึ้นภายในพื้นที่ของตนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วยตนเอง

ในกรณีนี้อาจกล่าวได้ว่า เนื่องจากบรรยากาศทางการเมืองที่ไม่ได้เอื้ออำนวยให้ ดร.อิสมาอีลลุตฟี สามารถเคลื่อนไหวในรูปแบบอื่นๆ ได้นอกจากใช้การศึกษาเป็นแนวทางการเคลื่อนไหว

หะยีสุหลง บินอับดุลกาเดร์และดร.อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียากับแนวคิดสันติภาพ

การศึกษาแนวทางการเคลื่อนไหวทางสังคมของหะยีสุหลง บินอับดุลกาเดร์ และ ดร.อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียา ไม่มีข้อบ่งชี้ว่าผู้นำทั้ง 2 ท่านใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวตลอดจนบุคลิกภาพและแนวคิดของทั้งสองท่านมิได้แสดงให้เห็นถึงการใช้ความรุนแรง ในทางตรงกันข้ามทั้ง 2 ท่านใช้แนวคิดสันติภาพมาใช้ในการเคลื่อนไหวซึ่งปรากฏชัดเจนในหลักคำสอนศาสนาที่ทั้ง 2 ท่านยึดถือปฏิบัติ โดยเฉพาะดร.อิสมาอีลลุตฟีที่แสดงตนอย่างชัดเจนว่าไม่สนับสนุนการใช้กำลังและความรุนแรง ปรากฏออกมาผ่านทางหนังสือ "อิสลามศาสนาแห่งสันติภาพ"

ในส่วนของหะยีสุหลง บินอับดุลกาเดร์ หากพิจารณาการต่อสู้ของเขาเพื่อธำรงความยุติธรรม ปกป้องเสรีภาพและสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานกับแนวคิดสันติภาพแล้วถือว่าการกระทำในลักษณะนี้เป็นความหมายประการหนึ่งของการรักษาสันติภาพ ซึ่งจะต้องเกิดขึ้นบนหลักของความเสมอภาคเทียมกัน³

นอกจากนี้แล้วแนวคิดในการเคลื่อนไหวทางสังคมบนพื้นฐานสันติภาพของผู้นำทั้งสองท่านยังมีลักษณะของ "การปฏิวัติไร้ความรุนแรง" (Nonviolent revolution) ตามแนวคิดของ

³ อ้างถึงแล้ว, หน้า 44.

ยีนส์ ชาร์ป ในส่วนของหะยีสุหลงมีรูปแบบของ “การประท้วงหรือชกจูงโดยไม่ใช้ความรุนแรง” ตามแนวทางของยีนส์ ชาร์ป⁴ ซึ่งเป็นวิธีการเชิงสัญลักษณ์เพื่อแสดงให้เห็นถึงความไม่เห็นชอบหรือไม่พอใจของกลุ่ม โดยประกาศเจตนารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งอย่างชัดเจน

ในแง่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของทั้ง 2 ท่าน ซึ่งถูกเชื่อมโยงระหว่างหลักการ “ญิฮาด” (ดูความหมายและหลักการ “ญิฮาด” ในหน้า 48-49) และ “สันติภาพ” แล้ว พบว่าการญิฮาด มีลักษณะของ “การไม่ใช้ความรุนแรงในบางเรื่อง” (Selective nonviolence) ตามแนวคิดสันติภาพซึ่งมีลักษณะเด่นคือ การปฏิเสธการมีส่วนร่วมในการใช้ความรุนแรงบางเรื่อง แต่ในบางสถานการณ์คนๆเดียวกันนี้อาจจะเต็มใจใช้ความรุนแรง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง หรืออาจกล่าวได้ว่าอาจจะเห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรงจัดการกับปัญหาภายในสังคมของตน⁵

สรุป

ผลการศึกษาพบว่าผู้นำศาสนาทั้งสองท่านได้รับการยอมรับสูงเนื่องจากปัจจัยหลายประการ ส่วนหนึ่งเกิดจากการเรียนรู้และปัจจัยจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ทำให้มีการรับแนวคิดในการฟื้นฟูศาสนา

นอกจากนี้ยังพบว่าศาสนาในหลักการ “ญิฮาด” เป็นปัจจัยผลักดันในการสร้างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งในส่วนของหะยีสุหลงนั้นถือว่ามีลักษณะของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบใหม่ ในขณะที่การเคลื่อนไหวของดร.อิสมาอีลลุตฟีนั้น ยังมีอาจถือได้ว่าเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ในขณะเดียวกันรูปแบบและลักษณะของการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นมิได้มีข้อบ่งชี้ว่าทั้ง 2 ท่านใช้ความรุนแรง ในทางตรงกันข้ามทั้งสองท่านสนับสนุนการใช้สันติภาพในการแก้ไขความขัดแย้งและใช้แนวคิดสันติภาพในการเคลื่อนไหวทางสังคมโดยตลอด

นอกจากนี้หากนำเอาแนวคิดสันติภาพในอิสลามเข้ามาพิจารณาประกอบจะพบหลักการ “ญิฮาด” ซึ่งเป็นแนวคิดของการเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้นำศาสนาทั้งสองท่านด้วย และจะพบแนวคิด “ญิฮาด” อยู่ภายในแนวคิดสันติภาพและปฏิบัติการไร้ความรุนแรงด้วย

⁴ อ่างถึงแล้ว, หน้า 45-46.

⁵ อ่างถึงแล้ว, หน้า 45.